

DOI: 10.7251/GFP1808056B

UDC: 347.65/.68(094.5)

Originalni naučni rad

Datum prijema rada:
25. maj 2018.

Datum prihvatanja rada:
17. jun 2018.

Naslednička zajednica i prenos (ustupanje) naslednog dela

Rezime: Naslednička zajednica nastaje od trenutka otvaranja nasleđa ako postoji zaostavština koju nasleđuju najmanje dva naslednika. U pravnoj teoriji i sudskoj praksi dominira shvatanje da naslednička zajednica prestaje donošenjem rešenja o nasleđivanju. Oblik svojine na stvarima u nasledničkoj zajednici, međutim, određuje i mogućnost njenog prenošenja. Autor brani stav da, od otvaranja nasleđa do idealne ili realne deobe na stvarima koje čine zaostavštinu, sanaslednici stiču zajedničku svojinu. Na osnovu rešenja o nasleđivanju (osim kad je njime izvršena idealna ili realna deoba), koje ima deklaratorni karakter, sanaslednici ne stiču susvojinu. Sledom toga, oni mogu preneti nasledne delove samo na sanaslednika. Posle izvršene idealne ili realne deobe suvlasnički deo ili realno određeni isključivi deo naslednika može se prenositi na treća lica.

Ključne reči: naslednička zajednica; odricanje od nasleđa; rešenje o nasleđivanju; sanaslednici; zajednička svojina; prestanak nasledničke zajednice.

prof. dr

Ilija Babić

*Redovni profesor Fakulteta
pravnih nauka Panevropski
univerzitet APEIRON
Banja Luka
ilija.i.babic@apeiron-edu.eu*

POJAM

Ovo izlaganje nastoji da osvetli pravnu situaciju koja nastaje posle otvaranja nasleđa iza ostavioca, u slučaju da ga nasleđuju dva ili više lica (sanaslednici). Sanaslednici se nalaze u nasledničkoj zajednici sve do deobe. Nasleđen deo zaostavštine čini imovinu naslednika. Bitno svojstvo imovine jeste njena prenosivost na druga lica. Nasleđena imovina je, međutim, sve do deobe, podvrgnuta određenim posebnim ograničenjima. Njen prenos nije u potpunosti slobodan. U pravnoj nauci je sporno od kojeg momenta je moguć slobodan prenos naslednog dela. Da bi se odgovorilo na ovo pitanje mora se odrediti da li su stvari, koje je naslednik nasledio u zajedničkoj svojini ili u susvojini. Ako sanaslednici na nasleđenim stvarima stiču zajedničku svojinu njihovi nasledni delovi, shodno prirodi ovog oblika svojine prenosivi su samo na sanaslednike. Od momenta kad sanaslednici steknu na nasleđevim stvarima svojstvo suvlasnika prenošenje naslednih delova, po pravilu, nije ograničeno.

U teoriji i praksi ne postoji saglasnost da li na nasleđenim stvarima sanaslednici stiču, od trenutka otvaranja nasleđa: 1)

poseban oblik susvojinje, 2) zajedničku svojinu sve do deobe ili 3) zajedničku svojina do donošenja pravosnažnog rešenja o nasleđivanju od kada nastaje susvojinja.

Od odgovora na ova pitanja zavisi i razrešenje nedoumica o prenosu nasleđa na sanaslednike odnosno treća lica.

OTVARANJE NASLEĐA

Smrću čovekovom otvara se njegovo nasleđe. Isto dejstvo ima donošenje pravosnažnog rešenja kojim se jedno lice proglašava za umrlo - član 206. Zakona o nasleđivanju (ZN).¹ Nastupanjem ovih činjenica prestaje subjektivitet fizičkog lica, njegova pravna, poslovna, deliktna i druge sposobnosti. Svi građanskopravni odnosi tog lica se gase i istovremeno prelaze na naslednike. Ostavilac može biti bilo koje fizičko lice. I novorođenče koje je živelo nekoliko minuta, a zatim umrlo postaje ostavilac ako je iza sebe ostavilo bilo kakvu zaostavštinu (nije odlučno kolika je njena vrednost).

Pretpostavlja se da je svako rođeno lice živo, te se činjenica smrti mora dokazati izvodom iz matične knjige umrlih. Ukoliko za jedno lice, upisano u matičnu knjigu rođenih, nema nikakvih vesti određeno vreme ono se može proglasiti za umrlo.²

U naslednom pravu moraju se utvrditi tačan dan, sat i minut kada je smrt nastupila. Naime, prema trenutku smrti ostavioca utvrđuju se: sposobnost naslednika da nasledi (član 3. ZN), nedostojnost za nasleđivanje (član 4. ZN), uzroci isključenja iz nasleđa nužnog naslednika (član 62. stav 3. ZN) i pretpostavke za lišenje nužnog dela (član 65. stav 1. ZN). Stoga će se u rešenju kojim se nestalo lice proglašava za umrlo označiti dan, a po mogućnosti i čas, koji se smatra kao vreme smrti nestalog. Kao vreme smrti smatraće se dan za koji se izvedenim dokazima utvrdi da je nestalo lice umrlo, odnosno dan koji nestalo lice verovatno nije preživelo. Ako ne može da se utvrdi taj dan, smatra se da je smrt nastupila prvog dana po isteku rokova koji su propisani u članu 57. ZVP.

Naše pozitivno pravo nije regulisalo odnose koji nastaju kada u istoj opasnosti (požar, zemljotres, pad aviona itd.) život izgubi više lica (komorijenti). Neki zakonici (v. npr. paragraf 52. Srpskog građanskog zakonika iz 1844 (SGZ) i čl. 720–722. Francuskog građanskog zakonika iz 1804 (FGZ) postavili su pretpostavke ko je koga nadživeo (npr. mlađe lice starije, muško lice žensko).³ Pošto važeći propisi u Srbiji nisu postavili takve pretpostavke,

¹ „Službeni glasnik RS“, br. 56/95, 101/03 - odluka US RS i 6/15.

² Za umrlo se može oglasiti lice: a) o čijem životu za poslednjih pet godina nije bilo nikakvih vesti, a od čijeg je rođenja proteklo sedamdeset godina; b) o čijem životu za poslednjih pet godina nije bilo nikakvih vesti, a okolnosti pod kojima je nestalo čine verovatnim da više nije u životu (u ova dva slučaja rokovi se računaju od dana kada je po poslednjim vestima nestali nesumnjivo bio živ, a ako se taj dan ne može tačno utvrditi, ti rokovi počinju teći završetkom meseca, odnosno godine u kojoj je nestali po poslednjim vestima bio živ); v) koje je nestalo u brodolomu, saobraćajnoj nesreći, požaru, poplavi, zemljotresu ili u kakvoj drugoj neposrednoj smrtnoj opasnosti, a o čijem životu nije bilo nikakvih vesti za šest meseci od dana prestanka opasnosti; g) koje je nestalo u toku rata u vezi sa ratnim događajima, a o čijem životu nije bilo nikakvih vesti za godinu dana od dana prestanka neprijateljstva (član 57. ZVP-a).

³ Paragraf 52. SGZ propisuje: „Kad dvojica zajedno u isti trenutak umru, onda ne može reći o prena-

a ne može se utvrditi redosled smrti, smatra se da je smrt svih lica nastupila istovremeno. Dozvoljeno je dokazivati da je smrt nekog lica nastala ranije ili kasnije u odnosu na ostale komorijente.

Otvaranjem nasleđa nastaje univerzalna sukcesija - prelazak zaostavštine na naslednike i legatаре. Zaostavština je skup prava koja, posle smrti ostavioca, prelaze na naslednike i druga lica na osnovu zakona ili testamenta (zaveštanja), a označava se i kao ostavina, ostavinska masa, nasleđe, nasledstvo. Ona ne postoji za vreme života ostavioca. U trenutku kad prestane pravni subjektivitet fizičkog lica iza njega ostaje zaostavština – prava koja prelaze na naslednike. Nasleđuje se samo zaostavština koja je pripadala fizičkom licu u vreme njegove smrti i koja je podobna za nasleđivanje. Prestanak pravnih lica i prelazak njihove imovine na druga (pravna ili fizička) lica regulisani su posebnim propisima.⁴

Naslednik je univerzalni sukcesor (sledbenik) pošto stupa u zaostavštinu, tj. imovinskopравnu celinu (*universitas iuris*), bez obzira na to da li nasleđuje sam celokupnu zaostavštinu ili, zajedno sa ostalim naslednicima, jedan idealni deo zaostavštine (npr.: 1/6). Za dugove ostavioca naslednik (sanaslednik) odgovara do visine svog naslednog dela bez obzira na to da li je izvršena deoba nasledstva (v. član 224. ZN-a).

Predmet nasleđivanja su prava koja su pripadala ostaviocu u vreme njegove smrti, a podobna su za nasleđivanje (član 1. st. 1. i 2. ZN). Prava koja ostaviocu nisu pripadala u vreme njegove smrti ne čine zaostavštinu (ostavilac je neke stvari iz zaostavštine za života prodao, razmenio itd).

NASLEDNIČKA ZAJEDNICA

Pojam

Ako ostavioca nasleđuju dva ili više naslednika (što je česta pojava u naslednom pravu) od momenta otvaranja nasleđa, po pravilu, nastaje i naslednička zajednica. Docniji nastanak nasledničke zajednice može zavisiti od testamentom postavljenog roka ili uslova (čl. 119-131. ZN). Naslednička zajednica nije samostalan subjekt prava različit od pojedinih sanaslednika nego složeni subjekt koga čine svi sunaslednici.⁵ Subjekti nasledničke zajednice jesu univerzalni sukcesori: zakonski i testamentarni naslednici i nužni zakonski naslednici (ako je nužni deo naslednopravne prirode). Nasledničku zajednicu ne čine testamentarni naslednici čije deo je tačno određen (određena zemljišna parcela, kuća ili stan itd), tzv. nužni „naslednici“ čiji nasledni deo je obligacione prirode, legatari (isporukoprимci), podlegatari (podisporukoprимci), korisnici naloga i raspolaganja u dozvoljene svrhe.⁶ Subjekti zaostavštine su, prema tome, svi sanaslednici kao celina. Oni „do deobe“ zajednički upravljaju i raspoložu nasledstvom (član 229. stav 1. ZN).

šanju prava s jednoga na drugoga biti. U slučaju neizvesnosti drži se da je onaj pre umro, koji je u ranijoj opasnosti bio; ako su pak u jednoj vreme opasnosti bili, onda se uzima, da je mladi starijega, i muška glava žensku preživela; dokle se god protivno ne dokaže.“

⁴ Tako je prestanak pravnih lica regulisan Zakonom o stečaju „Službeni glasnik RS“, br. 104/09, 99/11 - drugi zakon, 71/12-US, 83/14 i 113/17.

⁵ Gavella N., Belaj V., *Nasljedno pravo*, Narodne novine, Zagreb 2008, str. 325.

⁶ Stojanović N., *Naslednička zajednica*, Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, Niš 2009, str.1.

PRAVNA PRIRODA Tri glavna stanovišta

U pravnoj toriji sporno je da li se sanaslednici nalaze u režimu zajedničke svojine (imovine) ili su suvlasnici na pravu svojine. Ako su sanaslednici zajedničari oni ne mogu samostalno svoj nasledni deo preneti na treće lice. U svojstvu suvlasnika (na stvarima) sanaslednici su, suprotno tome, ovlašćeni da svoje nasledne delove slobodno prenose, osim kad je za pojedine stvari zakonom propisano pravo preče kupovine.

Jedno stanovište smatra da nasledničku zajednicu čine dobara sanaslednika. Ona obuhvata testamentarne, zakonske i nužne naslednike (prema rešenju ZN svojstvo nužnog naslednika nemaju oni naslednici čiji je nužni deo obligacione prirode) ostavioca koji su se primili nasleđa odnosno koji su rešenjem o nasleđivanju utvrđeni za naslednike.⁷ S obzirom na to da naslednici stiču svojstvo naslednika po sili zakona u momentu smrti ostavioca, od tada nastaje naslednička zajednica sanaslednika čiji delovi nisu određeni ali su određivi. Subjekti nasleđene zaostavštine jesu svi naslednici kao celina.⁸ Naslednička zajednica postoji i kada je doneseno rešenje o nasleđivanju, a još nije došlo do njene deobe.⁹ U zemljišni registar se, međutim, ne upisuje naslednička zajednica kao samostalni imalac prava, jer nema svojstvo pravnog lica, nego svi sanaslednici kao zajedničari sa neodređenim delovima. Svi sanaslednici se, prema jednom mišljenju, mogu u obliku zabeležbe upisati u zemljišni registar bez označavanja delova jer oni još nisu poznati. Prava sanasljenika evidentiraju se u zemljišni registar zabeležbom „naročito ako se evidentiraju ograničenju u upravljanju imovinom ili ograničenja u pogledu djelatnosti (poslovne sposobnosti), ili ograničenja prava raspolaganja“.¹⁰ Član 76. stav 4. Zakona o državnom premeru i katastru (ZDPK),¹¹ propisuje da se zajednička svojina na nepokretnosti upisuje na ime svih zajedničara i po svojoj pravnoj prirodi ovaj upis odgovara uknjižbi. Uknjižba je upis kojim se upisano pravo stiče, prenosi, ograničava ili prestaje bezuslovno, bez naknadnog opravdanja.¹² Sanaslednici se upisuje kao titulari zajedničke svojine sa neoznačenim delom na nepokretnostima koje su predmet nasleđivanja. Upis se vrši na osnovu pravosnažnog rešenja o nasleđivanju koje ima deklarativan karakter.¹³ Ovim upisom se neodređeni udeo u zajedničkoj svojini stiče bezuslovno i nije ga potrebno docnije opravdati te ima karakter uknjižbe - upisa svojine.

Drugo stanovište ističe da naslednička zajednica ima dva stadijuma. U prvom stadijumu svojstvo člana nasledničke zajednice imaju svi potencijalni zakonski i testamentarni naslednici. Njihov položaj sličan je položaju zajedničara kod zajedničke svojine jer je za preduzimanje akata upravljanja i raspolaganja potrebna saglasnost svih sanaslednika. U

⁷ Gavela N., Belaj V., *Komentar Zakona o nasleđivanju*, Narodne novine, Zagreb 1964, str. 516.

⁸ Bosiljčić M., *Zajednička svojina, odrednica u Enciklopediji imovinskog prava i prava udruženog rada, tom 3*, Službeni list SFRJ, Beograd 1978, str. 842.

⁹ Klarić P., Vedriš M., *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb 2009, str. 777.

¹⁰ Kreč M., Pavić Đ., *Komentar Zakona o nasleđivanju*, Narodne novine, Zagreb 1964, str. 516.

¹¹ „Službeni glasnik RS“, br. 72/09, 18/10, 65/13, 15/15 (odluka Ustavnog suda Srbije), 96/15, 47/17 (autentično tumačenje), 113/17 (drugi zakon).

¹² Josipović T., *Zemljišnoknjižno pravo*, Informator, Zagreb 2001, str. 191; Kukoljac M., *Zemljišnoknjižno pravo*, Beograd 1937, str. 51.

¹³ Josipović T., *n. d.*, str. 192.

drugom stadijumu nasledničku zajednicu čine samo naslednici koji su to postali na osnovu pravnosnažnog rešenja o nasleđivanju. Od tog momenta sanaslednici imaju položaj sličan položaju suvlasnika, a svaki od naslednika može samostalno raspolagati svojim naslednim delom.¹⁴

Prema trećem stanovištu, dva ili više lica, u vrme otvaranja nasleđa, stiču nasledne delove koji su određeni alikvotno. Alikvotni deo sanaslednika određen je zakonom ili voljom samog ostavioca testamentom.¹⁵ U vreme otvaranja nasleđa svaki od sanaslednika ima odgovarajući udeo koji će se naknadno utvrditi rešenjem o nasleđivanju koji ima deklarativno dejstvo. Dvostruka pravna priroda nasledničke zajednice ne može se opravdati tvrdnjama da samo kad postoje sanaslednici (dva ili više) rešenje o nasleđivanju ima konstitutivni karakter, i da sanaslednici tada postaju suvlasnici na stvarima. Činjenica da sanaslednici ne mogu samostalno raspolagati stvarima iz ostavinske mase ne potvrđuje da je to zajednička svojina s obzirom na to da ni suvlasnici ne mogu otuđivati realni deo stvari. Sanaslednici u nasledničkoj zajednici stoga na stvarima stiču jedan vid susvojine, a ne zajedničku svojinu ili kombinaciju jedno i drugog oblika svojine. Ovo je poseban zatvoreniji vid susvojine, susvojina *sui generis*.¹⁶

Naslednička zajednica je oblik zajedničke imovine

Prvo stanovište ima uporište i u sada važećim odredbama ZN. Treće stanovište (iako argumentovano i osnovano izlaže kritici drugo stanovište) koje ističe da su sanaslednici u posebnom zatvorenom obliku susvojine, može se osporiti.

Broj i vrste stvarnih prava i njihovu sadržinu određuje zakonodavac (pravilo *numerus clausus*). Zakon o osnovama svojinskopravnih odnosa (ZOSPO)¹⁷ predvideo je tri oblika svojine - susvojinu, zajedničku svojinu i etažnu svojinu (čl. 9-19). Ova tri oblika predvideo je i Prednacrt Građanskog zakonika Republike Srbije (čl. 1694 - 1902). Nisu predviđeni neki drugi *sui generis* oblici. Tačno je da zakoni mogu ograničavati susvojinu i zajedničku svojinu na stvarima ali se time ne menja njihova suština. Postoji susvojina kad dva ili više lica ima pravo svojine na nepodeljenoj stvari, a deo svakog od njih je određen srazmerno prema celini (idealni deo) - član 13. stav 1. ZOSPO. Jedno od osnovnih obeležja susvojine jeste mogućnost suvlasnika da raspolaže svojim delom bez saglasnosti ostalih suvlasnika (član 14. stav 1. ZOSPO).

Ako bi u vreme otvaranja nasleđa sanaslednici imali svojstvo suvlasnika oni bi mogli raspolagati svojim naslednim delom u korist bilo kog lica i to od momenta otvaranja nasleđa. To bi se odnosilo na sve vrste raspolaganja - na primer: prenošenje suvlasničkog dela ugovorima o prodaji, razmeni, poklonu, ugovorom o ustupanju i raspodeli imovine za života; zasnivanje registarskog založnog prava, ručne zaloge itd. Mogućnost takvog raspo-

¹⁴ Rašović Z., *Komentar Zakona o svojinsko-pravnim odnosima, I knjiga*, Pravni fakultet u Podgorici, Podgorica 2009, str. 780; Svorcan S., *Komentar Zakona o nasleđivanju*, Pravni fakultet u Kragujevcu, Kragujevac 2004, str. 602; Antić O., *Nasledno pravo*, Narodna knjiga, Beograd 1994, str. 272.

¹⁵ Stojanović N., *n. d.*, str. 12.

¹⁶ Stojanović N., *n. d.*, str. 12 i 13.

¹⁷ „Službeni list SFRJ“, br. 6/80 i 36/90 te „Službeni list SRJ“, br. 29/96.

laganja od strane sanaslednika član 231. ZN predviđa samo u korist nekog od sanaslednika ugovorom koji mora imati strogu zakonsku formu, što je odlika zajedničke svojine. Raspoglanje sanaslednika stvarima i pravima iz zaostavštine pre deobe, pogotovo u korist trećih lica, stvorilo bi pravnu nesigurnost i složene sporne odnose koje bi bilo teško razmrsiti. Stoga je razumljivo da ZN isključuje mogućnost raspoglanja naslednim delom u korist trećih lica - onih koji su izvan nasledničke zajednice. Član 229. stav 1. ZN izričito propisuje da do deobe naslednici zajednički upravljaju i raspolažu nasledstvom. Bitna odlika zajedničke imovine (i svojine) jeste da zajedničari sa njome mogu raspolagati zajednički - da se svi npr. pojave kao prodavci, poklonodavci. Takođe, odlika zajedničke svojine jeste da zajedničar svoj udeo u zajedničkoj svojini pravnim poslom može preneti u celini ili delimično samo na drugog zajedničara,¹⁸ što je predviđeno i za naslednika - pre deobe može svoj nasledni deo (potpuno ili delimično) preneti na sanaslednika (član 231. ZN).

Imovinska zajednica naslednika jeste tipičan primer zajedničke imovine. Zajednička imovina i ne postoji apstraktno nego se ispoljava u vidu nasledničke zajednice pre deobe, bračne i vanbračne zajednice, te porodične imovinske zajednice u slučaju sticanja u porodici. Treće shvatanje - da je naslednička zajednica zatvoreni vid susvojine (susvojina *sui generis*) - ne igleda nam prihvatljivo. Tako je član 141. Zakona o nasljeđivanju Hrvatske (ZNH)¹⁹ propisao da „do utvrđenja koliki dijelovi nasljednog prava pripadaju pojedinim nasljednicima sunasljednici upravljaju i raspolažu svime što čini nasljedstvo po pravilima po kojima zajednički vlasnici upravljaju i raspolažu stvarima...“. Pošto budu utvrđeni koliki delovi nasljednog prava pripadaju pojedinim naslednicima, „do razvrgnuća sunaslednici upravljaju i raspolažu svime što je do tada bilo zajedničko po pravilima po kojima suvlasnici upravljaju i raspolažu stvarima...“.

Vladajuće stanovište u pravnoj nauci i sudskoj praksi²⁰ da naslednička zajednica ima dva stadijuma - od otvaranja nasleđa do donošenja pravosnažnog rešenja o nasljeđivanju - sanaslednika sličan je položaju zajedničara kod zajedničke svojine, a u drugom drugom stadijumu da sanaslednici imaju položaj sličan položaju suvlasnika - nema uporište za Zakonu o nasljeđivanju Srbije. Član 229. stav 1. ZN propisao je da „do deobe naslednici zajednički upravljaju i raspolažu nasledstvom“. Od izvršene deobe sanaslednici postaju suvlasnici, a suvlasnik sa svojim delom može samostalno raspolagati (osim kad je zakonom za određene stvari predviđeno pravo preče kupovine).

Stav o dva stadijuma nasledničke zajednice može se braniti u onim zakonodavstvima koja su izričito propisala da se ustupanje nasljednog dela trećim licima može izvršiti posle pravosnažnosti rešenja o nasljeđivanju. Iako rešenje o nasljeđivanju nema konstitutivni karakter (naslednik to svojstvo stiće u momentu smrti ostavioca) pojedina prava od pravosnažnosti rešenja o nasljeđivanju omogućavaju sanaslednicima da slobodno prenose i na treća lica svoj nasledni deo - to jest oni stiću pravo susvojine na nasleđenim stvarima.

¹⁸ Vidi: član 58. stav 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima Hrvatske („Narodne novine RH“, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14);

¹⁹ „Službene novine RH“, br. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13 i 33/15.

²⁰ Stojanović N., *n. d.*, str. 11.

Tako, Zakon o nasljeđivanju Republike Srpske (ZN Srpske)²¹ propisuje da naslednik može „prije diobe ili prije pravosnažnosti rješenja o nasljeđivanju prenijeti svoj nasledni dio potpuno ili djelimično, samo na sunasljednike“. Ugovor koji zaključi naslednik sa trećim licem o ustupanju naslednog dela „obavezuje naslednika samo da po izvršenoj diobi preda svoj dio saugovaraču, odnosno po pravosnažnosti rješenja o nasljeđivanju prenese svoj dio na saugovarača“ (član 167). Član 175. st. 1. i 2. Zakon o nasljeđivanju u Federaciji BiH (ZN FBiH)²² preuzeo je u celini rešenje usvojeno u članu 141. ZNH, a u članu 176. rešenje usvojeno u članu 167. ZN Srpske. Prema tome, momentom donošenja rešenja o nasljeđivanju (i kad nije izvršena deoba nasleđa između sanaslednika) smatra se da je prestala naslednička zajednica i da sanaslednici, isto kao suvlasnici, mogu samostalno raspolagati svojim naslednim delovima. Zakoni o nasljeđivanju Republike Srpske i FBiH su za uzor imali član 147. Zakona o nasljeđivanju SR BiH („Službeni list SR BiH“, br. 7/80 i 15/80 - ispravka) koji je određivo: „Naslednik može prije diobe ili prije pravosnažnosti rješenja o nasljeđivanju prenijeti svoj nasledni dio, potpuno ili djelimično, samo na sunasljednike“.

Donošenje rešenja o nasljeđivanju, u praksi se izuzetno može podudariti sa deobom nasleđa. Samo u slučaju da u postupku za raspravljanje zaostavštine svi naslednici sporazumno predlože deobu i način deobe, sud će ovaj sporazum uneti u rešenje o nasljeđivanju (član 122. stav 3. Zakona o vanparničnom postupku - ZVP).²³ Sporazum koji se u praksi ponekad unosi u rešenje o nasljeđivanju najčešće se postiže ako se zaostavština sastoji od pokretnih stvari i drugih prava. Ukoliko se zaostavština sastoji od nepokretnosti deoba se može izvršiti u ostavinskom postupku samo kada bi sud (javni beležnik) na osnovu uviđaja, te nalaza i mišljenja veštaka izvršio veštačenje i podelu (cepanje) nepokretnosti u skladu sa već postignutim sporazumom sanaslednika, što se u praksi retko događa.

Treće stanovište, da naslednička zajednica postoji i kada je doneseno rešenje o nasljeđivanju, a još nije došlo do njene deobe ima najače uporište, prvenstveno u ZN (član 229. stav 1. ZN propisuje da naslednici „do deobe“ zajednički upravljaju i raspolazu nasledstvom). Deoba nepokretnosti pre donošenja rešenja o nasljeđivanju nije punovažna. Sve dok nije doneseno pravosnažno rešenje o nasljeđivanju ne zna se da li su svi naslednici podobni da naslede, da li je neko naslednik isključen iz nužnog naslednog dela ili je tog dela lišen. Osim toga, ostavilac je ovlašćen da testamentom odredi za naslednika bilo koje lice. Naslednik može iskoristiti pravnu moć da se odrekne od nasleđa itd. Deoba zaostavštine pre donošenja rešenja o nasljeđivanju stvorila bi pravnu nesigurnost. Stoga bi javni beležnik solemnizaciju ugovora o deobi nepokretnosti u ovom slučaju (ugovor o deobi jeste promet nepokretnosti i mora imati formu solemnizovane isprave - član 93. stav 2. tačka 1. Zakona o javnom beležništvu - ZJB,²⁴), pre donošenja rešenja o nasljeđivanju, trebalo da odbije svojim rešenjem (član 93d ZJB). Ako je neki od naslednika poslovno nesposoban ugovor o deobi nepokretnosti mora biti sačinjen od javnog beležnika u formi javnobeležničkog zapisa (član 82. stav 1. tačka 1. ZJB).

²¹ „Službeni glasnik RS“, br. 1/09, 55/09-ispravka i 91/16.

²² „Službene novine FBiH“, broj 80/14

²³ „Službeni glasnik SRS“, br. 25/82, 48/88; „Službeni glasnik RS“, br. 46/95 - drugi zakon, 18/05 - drugi zakon, 85/12, 45/13 - drugi zakon, 55/14, 6/15 i 106/15 - drugi zakon)

²⁴ „Službeni glasnik RS“, br. 31/11, 85/12, 19/13, 55/14 - drugi zakon, 121/14, 6/15 i 106/15.

Pravosnažno rešenje o nasleđivanju jeste osnov za deobu nasleđa na osnovu ugovora sanaslednika. U slučaju da naslednici ne mogu postići dogovor o deobi nasleđa svaki zajedničar može, u vanparničnom postupku, predlogom zahtevati deobu nasleđa.²⁵

Rasprostranjeno stanovište u pravnoj teoriji²⁶ i sudskoj praksi po kome je donošenjem rešenja o nasleđivanju određen suvlasnički deo na stvarima ne proističe ni iz odredaba ZN koje regulišu deobu nasledničke zajednice.²⁷ Na zahtev naslednika koji je živio ili privredivao u zajednici s ostavioцем, sud može, ako to iziskuje opravdana potreba, odlučiti da mu se ostave pojedine stvari ili grupa stvari koje je bi pripale u deo ostalim naslednicima (na primer: vodenica, stolarska radionica, alati za obavljanje automehaničarske radionice). Ovo pravo ima i poljoprivrednik u odnosu na poljoprivredno zemljište (čl. 232. i 233. ZN). U postupku deobe izdvajaju se predmeti domaćinstva manje vrednosti koji služe svakodnevnim potrebama ostaviočevih potomaka, njegovog bračnog druga i roditelja ako su sa ostavioцем živeli u istom domaćinstvu (član 1. stav 3. ZN). Ako su predmeti domaćinstva veće vrednosti, a služile su svakodnevnim potrebama ostaviočevog bračnog druga i naslednika koji je s ostavioцем živeo u istom domaćinstvu, ostavioće mu se na njegov zahtev, a njihova će se vrednost uračunati u deo tog naslednika (čla 234. ZN). Ukoliko bi rešenje o nasleđivanju imalo konstitutivni karakter, a nasledni delovi predstavljali suvlasničke delove sanaslednika, tada se u postupku deobe ne bi mogle primeniti odredbe o izdvajanju pojedinih stvari na osnovu čl. 1. stav 3, 232, 233. i 234. ZN. Osim toga, odmah posle pravosnažnosti rešenja o nasleđivanju nasledni deo u celini ili jedan njegov deo mogli bi se preneti na treće lice, a to bi stvorile teško razmrsive odnose.

Nasledni delovi utvrđeni rešenjem o nasleđivanju ne predstavljaju suvlasničke delove sve dok se deoba ne okonča (ugovorom ili rešenjem vanparničnog suda o deobi) i odrede suvlasnički delovi naslednika na stvarima ili delovi zaostavštine na kojima naslednici stiču isključivo pravo svojine. Naslov „Naslednička zajednica“ prethodi čl. 229-236. Zakon o nasleđivanju, takođe, upućuje na nepodeljenu zajednicu stvari i prava.

Pravna dejstva proizvodi punovažna ugovorna ili sudska deoba zaostavštine između sanaslednika (usmena deoba nepokretnosti nije osnov za uknjižbu u katastar nepokretnosti ali može biti putokaz sudu za donošenje odluke o deobi). Dan pravosnažnosti rešenja o nasleđivanju ne predstavlja deobu nasledničke zajednice. Tek posle deobe svakom nasledniku ostali naslednici odgovoraju za pravne i materijalne nedostatke koji su postojali pre deobe. Ako je naslednik nasledio potraživanja ostali naslednici jamče za postojanje i naplativnost potraživanja. U svim slučajevima jamstva za pravne i materijalne nedostatke

²⁵ Čl. ZVP

²⁶ Stojanović N., *n. d.*, str. 13. i 14; Svorcan S., *n. d.*, str. 602.

²⁷ Suprotan stav usvojen je u sudskoj praksi: „Pravilno nalaze nižestepeni sudovi... da se momentom smrti određenog lica između njegovih naslednika konstituiše naslednička zajednica na celokupnoj zaostavštini, da ona prestaje postojati momentom pravosnažnosti rešenja o nasleđivanju kojim se udeo u nasleđivanju izražava alikvotnim suvlasničkim delom, da do pravosnažnosti tog rešenja nijedan od sanaslednika ne može svoj nasledni deo preneti na lice koje nema svojstvo sanaslednika, da je svaki ugovor o kojim bi sanaslednik ipak preneo svoj deo na treće lice apsolutno ništav... (Odluka Vrhovnog suda Srbije, Rev. 5250/96, objavljena knjizi: Todorović V., Kulić R., *n. d.* str. 379. i 380).

te postojanje i naplativost potraživanja „svaki naslednik jemči i duguje naknadu srazmerno svom naslednom delu,“ (član 235. ZN). Ovakav vid jemčenja i jeste svojstven licima koja se nalaze u pravnoj zajednici. U postupku deobe predlagači će kao protivnike predlagača označiti sve ostale sanaslednike koji se protive deobi. U parničnom postupku sanaslednici su nužni i jedinstveni suparničari. Spor u kome naslednici pre deobe učestvuju zbog prirode pravnog odnosa može se rešiti samo na jednak način prema svim naslednicima - suparničarima (član 205. stav 1. tačka 1. Zakona o parničnom postupku-ZPP²⁸) jer se smatraju kao jedna parnična stranka (član 210. ZPP).²⁹

Naslednička zajednica postoji sve dok ugovorom o deobi sanaslednika ili odlukom suda nije izvršena deoba. Deoba je izvršena ako su ugovorom o deobi ili odlukom suda određeni suvlasnički delovi na stvarima ili kad je određeni njihov realni deo stvari i prava. Sve dok se na takav način ne utvrde idealni ili realni delovi koji pripadaju sanaslednicima oni svojim još neodređenim delom „zajednički upravljaju i raspolažu“ (član 229. stav 1. ZN) - a u pogledu stvari oni upravljaju i raspolažu kao sopstvenici zajedničke svojine. Od momenta utvrđivanja idealnih delova sanaslednika ugovorom o deobi ili pravosnažnom odlukom suda o deobi, dok se ne izvrši fizička deoba, sanaslednici na stvarima postaju suvlasnici i sa njima mogu slobodno raspolagati (ako za njih nije predviđeno zakonsko ili ugovorno pravo preče kupovine). Suvlasnik, međutim, ne može bez saglasnosti ostalih suvlasnika raspolagati suvlasničkim delom ako na taj način zadire u celu stvar (kao što je na primer izdavanje celog stana u susvojini u zakup) jedan ili neki suvlasnici. Suvlasnici se, ipak, u ovim pravnim situacijama nalaze u pravnoj zajednici, i slučaju spora ove vrste imaju status jedinstvenih suparničara.³⁰

UPRAVLJANJE NASLEDSTVOM

Naslednička zajednica obuhvata zakonske, testamentarne i nužne naslednike. Ona traje od otvaranja nasleđa, a prestaje deobom. Od otvaranja nasleđa do deobe nekada prođe i duže vreme. U tom vremenskom rasponu nužno je upravljati nasledstvom, a nekada sa njim i raspolagati.

Jedan naslednik se ne nalazi u nasledničkoj zajednici. On sam upravlja i raspolaže nasledstvom. U slučaju da postoje dva ili više sanaslednika oni kao celina jesu titulari nasledničke zajednice. Od otvaranja nasleđa sve dok se ne izvrši deoba zajedničke imovine sanaslednici zajednički upravljaju i raspolažu nasledstvom (član 239. stav 1. ZN). Upravljanje nasledstvom obuhvata faktičke i pravne radnje sanaslednika kao što su: održavanje stvari iz zaostavštine u ispravnom stanju (servisiranje mašina, popravke na zgradi itd), plaćanje dugova ostavioca, ubiranje letine, zakupnine, priprema za setvu i setva. Ako je testamentom određen izvršilac testamenta on je dužan da njome upravlja, da se stara o čuvanju zaostavštine, o isplati dugova i ispunjenju legata - uopšte da se stara da testament bude izvršen onako kao je zaveštalac hteo (član 173. ZN). Saglasnošću svih naslednika za upra-

²⁸ „Službeni glasnik RS“, br.72/11, 49/13 - odluka US, 74/13 -odluka US i 55/14.

²⁹ U tom smislu je Vrhovni sud Srbije, u odluci Gž 855/88 zauzeo stav: „U parnici za utvrđivanje prava svojine na nepokretnosti po osnovu izvršene usmene deobe spor se može rešiti samo na jednak način prema svim naslednicima, pa svi oni moraju biti obuhvaćeni tužbom kao nužni i jedinstveni suparničari“ - Radovanov A., *Parnični postupak*, Intermex, Beograd 2008, str. 334.

³⁰ Dedijer M., *Zaštita susvojine i zajedničke svojine, Pravni život*, broj 12/87, str. 1420. i 1421.

vitelja zaostavštine može se postaviti neko od nasljednika ili neko drugo fizičko ili pravno lice.³¹ Upravitelj zaostavštine u ovom slučaju postupa kao punomoćnik sanaslednika. U pravnoj nauci se opravdano ističe da svojstvo upravitelja zaostavštine ima i sanaslednik koji je preduzimaao akte u ime i za račun svih sanaslednika uz znanje i bez protivljenja ostalih sanaslednika.³² Međutim ovo ovlašćenje sanaslednika koje proističe iz njegovih konkludentnih radnji, kojima se ne protive ostali sanaslednici, ima u vidu pravne poslove za koje zakonom nije propisana forma i mora se ograničiti na poslove redovnog upravljanja.

Ukoliko nije određen izvršilac testamenta, a nasljednici se ne slože o upravljanju nasljedstvom, sud će, na zahtev nekog od njih postaviti upravitelja koji će za sve njih upravljati nasljedstvom. Za upravitelja nasljedstva sud može postaviti i nekog od nasljednika. U ovom slučaju ovlašćenje za zastupanje sanaslednika proističe iz odluke suda. Umesto da postavi upravitelja sud može da svakom nasljedniku odredi deo nasljedstva kojim će on upravljati. Upravitelj ne može podneti tužbu niti biti tužen u ime nasljednika u nasljedničkoj zajednici. Svi nasljednici zajedno su tužioci ili tuženi.³³ Za preduzimanje akata upravljanja upravitelj odgovara nasljednicima i njima o tome polaže račun. Poslove redovnog upravljanja upravitelj preduzima bez posebne saglasnosti nasljednika. Izuzetno upravitelj može „sa odobrenjem suda“ raspolagati stvarima i pravima iz zaostavštine: ako je to potrebno radi isplate troškova (na primer: troškova sahrane ostavioca, popisa i procene zaostavštine) ili otklanjanja kakve štete (član 229. st. 2. i 3. i član 230. ZN). Iako ZN govori o odobrenju reč je o dozvoli suda koja prethodi aktu raspolaganja. Pre nego što donese rešenje kojim dozvoljava upravitelju da raspoláže pojedinim stvarima i pravima sud će saslušati i mišljenje nasljednika.

PRENOS (USTUPANJE) NASLEDNOG DELA

Prenošenje naslednog dela sanasledniku

„Odricanje“ u korist određenog naslednika

U momentu otvaranja nasleđa nasljednici stiču pravnu moć da se nasleđa odreknu (član 212. stav 2. ZN). Ukoliko nasljednik umre pre okončanja prvostepenog postupka za raspravljavanje zaostavštine, a ne odrekne se nasleđa, pravo odricanja prelazi na njegove nasljednike - član 215. ZN (nasledna transmisija). Nasljednik se može odreći naslednog dela u korist određenog naslednika ali se, na osnovu člana 216. ZN, to smatra izjavom o prijemu nasleđa uz „istovremeno ustupanje naslednog dela“ sanasledniku. Ukoliko sanaslednik kome se prenosi nasledni deo prihvati takvo ustupanje „na odnose između ustupioaca i prijemnika primenjuju se pravila o poklonu“. Zakon o nasleđivanju nije predvideo mogućnost da u ostavinskom postupku jedan sanaslednik na drugog prenosi nasledni deo uz naknadu - teretnim pravnim poslom. U pravnoj nauci ističe da suprotan stav - da nasljednik može ustupiti svoj nasledni deo i bilo kojim teretnim pravnim poslom.³⁴

Član 216. stav 2. ZN propisuje: „Po prijemu ustupljenog dela na odnose između ustupioaca i prijemnika primenjuju se pravila o poklonu“. Ove odredbe su jasne i isključuju mogućnost drugačijeg tumačenja - da se na odnose između ustupioaca i prijemnika primenjuju

³¹ Stojanović N., *n. d.*, str. 35.

³² *Isto.*

³³ Kreč M., Pavić Đ., *Komentar Zakona o nasleđivanju*, Narodne novine, Zagreb 1964, str. 515.

³⁴ Stojanović N., *n. d.* str. 46.

pravila bilo kog teretnog ugovora. Teretnim pravnim poslom naslednik može pre deobe svoj nasledni deo, potpuno ili delimično, preneti samo na sanaslednika. U ovom slučaju ugovor o prenosu naslednog dela mora biti zaključen u obliku javnobeležnički potvrđene (solemnizovane) isprave (član 231. st. 1. i 2. ZN). Član 216. stav 1. ZN ima u vidu drugačiju pravnu situaciju - fingira da se izjava o odricanju u korist određenog naslednika smatra izjavom o prijemu nasleđa uz istovremeno ustupanje naslednog dela. Takva izjava (iako ne predstavlja odricanje) da bi se otklonila pravna nesigurnost, može se dati u podnesku koji mora biti overen (član 118. Zakona o vanparničnm postupku - ZVP) od suda ili javnog beležnika ili unesena na zapisnik suda. S obzirom na to da je poklon ugovor koji nastaje saglasnošću volja strana, ustupanje poklona poklonoprincu je punovažno ako on prihvati ponudu poklona.

Naslednik koji se odrekao nasleđa u korist određenog naslenika i dalje zadržava svojstvo naslednika.³⁵ Takav naslednik je samo poklonio nasledni deo koji je već primio i time nesumljivo potvrdio svojstvo naslednika. On stoga odgovara za ostaviočeve dugove do visine vrednosti nasleđene imovine (član 222. ZN). Ustvari, poklonodavac i ne može ustupiti nasledni deo za koji smatra da mu pripada poklonoprincu ako dug ostavioca tereti njegov nasledni deo u celini (isti je ili veći od dela za koji je smatrao da mu pripada). Dug koji tereti naslednika ne predstavlja zaostavštinu ostavioca nego **čini** imovinu ostaviočevog poverioca. Ako naslednika terete i dugovi ostavioca on može ustupiti samo deo naslednog dela koji preostane posle namirenja ostaviočevih dugova. Suprotno tome, naslednik koji se odrekao nasleđa smatra se da nikada nije bio naslednik i, sledom toga, ne odgovara za ostaviočeve dugove (član 213. stav 3. ZN). Naslednik može ustupiti ugovorom o poklonu samo svoj nasledni deo, a ne i deo svoje sopstvene imovine.³⁶ Ustupanje (ugovorom o poklonu) naslednog dela punovažno se može učiniti samo u korist sanaslednika, a ne u korist sanaslednika koji se odrekao nasleđa (smatra se da nikada nije bio naslednik) ili u korist trećeg lica.³⁷

Legatar se može odreći od prava na legat u korist lica koje ga je dužno izvršiti (po pravilu, naslednik). Na ovaj odnos analogno se primenjuju pravila koja važe za odricanje u korist određenog naslednika. Legat u ovoj pravnoj situaciji pada i on ostaje onome ko je bio dužan da ga ispuni (član 148. ZN).

S obzirom na to da se odricanje u korist određenog naslednika smatra izjavom o prijemu nasleđa, a zatim o poklanjanju naslednog dela drugom sanasledniku poklonodavac je ovlašćen da poklon učini bilo kom - testamentarnom ili zakonskom sanasledniku. Takođe, poklonodavac je ovlašćen da poklon učini drugom sanasledniku ako jedan sanaslednik odbije da primi poklon.³⁸

Naslednik (za koga se smatra da se primio svog naslednog dela) može svoj nasledni deo pokloniti sanasledniku u celini i delimično. Poklonodavac je ovlašćen da u ugovoru o

³⁵ Kreč M., Pavić Đ., *n. d.* str. 449.

³⁶ U tom smislu vidi odluku Vrhovnog suda Srbije Gzz. 64/79, objavljenoj u knjizi Todorović V., Kulić R., *Nasledno pravo i vanparnični postupak u praksi*, Službeni glasnik, Beograd 2004, str. 360.

³⁷ Stojanović N., *n. d.* str. 47.

³⁸ Stojanović N., *n. d.* str. 49.

poklonu postavi rok, uslov, nalog ili unese bilo koju drugu dopuštenu ugovornu odredbu. Na ugovor o poklonu primenjuju se, naime, pravila ugovornog obligacionog prava, a ne pravila naslednog prava predviđena za odricanje od nasleđa.³⁹

Punovažnost odricanja nužnog naslednika u korist određenog naslednika jedan deo pravne nauke vezuje za subjekta u **čiju** korist se ustupa nužni deo. Tako, punovažno je odricanje nužnog naslednika u korist drugog nužnog naslednika „budući da se sada, na bazi povećanog naslednog dela, ponovo izračunava nužni deo nužnog naslednika, u **čiju** je korist odricanje“. Ukoliko se nužni naslednik odrekne svog nužnog dela u korist nekog zakonskog naslednika „takva izjava ne bi imala očekivani pravni efekat“.⁴⁰ S obzirom na to da se izjava o odricanju nasleđa u korist određenog naslednika smatra izjavom o prijemu nasleđa uz istovremeno ponudu sanasledniku za zaključenje ugovora o poklonu, isključena je mogućnost da se sada ponovo izračunava i povećava nužni deo. Ne postoji prepreka u ZN da nužni naslednik, za koga se smatra da se primio nužnog dela, ustupi svoj nužni nasledni deo bilo kom zakonskom ili testamentarnom nasledniku, ako oni prihvataju ponudu za zaključenje ugovora o poklonu. Na ove odnose ne mogu se više primenjivati odredbe o izračunavanju nužnog zakonskog naslednog dela određene ZN.

Prema jednom mišljenju institut se ne može odreći nasleđa u korist određenog naslednika zbog toga što bi to bilo suprotno volji testatora.⁴¹ Odredbe ZN, međutim, isključuju takvu mogućnost. Kad je testamentom određeno kome će pripasti nasledstvo (supstitut) ako postavljeni naslednik (institut) ne može ili neće da nasledi (član 116. ZN) institut i nije u mogućnosti da ustupa deo koji ne može ili neće da nasledi. Institut ne može da nasledi ako je umro pre ostavioca, ako je nedostojan da nasledi ili je u potpunosti isključen ili lišen zakonskog naslednog dela. On neće da nasledi ako se odrekao od nasleđa (ali ne u korist određenog naslednika) - smatra se da naslednik koji se odrekao nasleđa nikada nije ni bio-naslednik (član 213. stav 3. ZN). Lice koje ne postoji ili za koga se fingira da nije naslednik i nije u mogućnosti da se „odriče“ u korist određenog naslednika.

Prenošenje naslednog dela sanasledniku pre deobe

Svaki naslednik može, u skladu sa članom 231. stav 1. ZN, „pre deobe“ nasledničke zajednice svoj nasledni deo, potpuno ili delimično, preneti samo na sanaslednika. Pravno-snažno rešenje o nasleđivanju, kojim su određeni delovi naslednika, ne određuje, po pravilu, njihove suvlasničke delove na pravu svojine. Ovo rešenje se upisuje u zemljišni registar ali ima deklaratorni karakter jer se sanaslednici i dalje nalaze u nasledničkoj zajednici. Zbog toga se presudom parničnog suda nasledni delovi određeni rešenjem o nasleđivanju mogu smanjiti ili povećati. Ako bi sanaslednici na osnovu rešenja o nasleđivanju na stvarima sticali susvojину (to je moguće ako je ostavinski sud tim rešenjem izvršio idealnu ili i realnu deobu) oni bi posle toga mogli otuđiti svoje delove i trećim licima, a ne samo sanaslednicima.

Sve do deobe sanaslednika postoji naslednička zajednica. Svojstvo naslednika jedno lice stiče kad se iza ostavioca otvari nasleđe (član 206. ZN). Od tog momenta pa do deobe

³⁹ Prema odredbama člana 214. ZN izjava o odricanju od nasleđa je ništava ako je data pod uslovom, rokom ili ako jedelimična.

⁴⁰ Stojanović N., *n. d.* str. 50.

⁴¹ Stojanović N., *n. d.* str. 51.

naslednik može preneti svoj deo na drugog sanaslednika. Ugovor kojim se prenosi nasledni deo na sanaslednika može biti teretan ili dobročin (na primer: ugovor o prodaji, ugovor o razmeni, ugovor o poklonu). Tako, bračni drug ostavioca koji nasleđuje zaostavštinu sa kćerkom i sinom može sa njima zaključiti ugovor o ustupanju i raspodeli imovine za života (i ugovoriti, na primer, pravo plodouživanja). Na sanaslednika se tako, ugovorom o poklonu ili ugovorom o prodaji može delimično preneti nasledni de (deo pokretnih stvari i prava, samo pokretne ili nepokretne stvari) ili nasledni deo u celini. Ugovor kojim se prenosi potpuno ili delimično nasledni deo na sanaslednika, osim opštih pretpostavki za puinovažnost, mora ispuniti i zahteve zakonske forme - mora biti zaključen u obliku javnobeležnički potvrđene (solemnizovane) isprave (član 231. stav 2. ZN). Na osnovu ovog ugovora nasledni deo naslednika će preći u imovinu sanaslednika (zajedničara) konsensualno bez ikakvog čina koji bi predstavljao način sticanja.⁴² Naslednik koji je ustupio svoj nasledni deo potpuno sanasledniku (sanaslednicima) nije više član nasledničke zajednice ali je i dalje ostaviočev naslednik. Ovaj naslednik i dalje odgovara za dugove ostavioca (član 222. ZN), ovlašćen je da preuzme i nastavi prekinuti imovinskopravni postupak kojeg je pokrenuo ostavilac (član 225. stav 1. ZPP). Pravo na tužbu u ličnoimovinskim sporovima ne prelazi na naslednike ali naslednici, u određenim slučajevima, mogu nastaviti već započeti postupak. Tako, naslednici umrlog tužioca mogu nastaviti već započeti postupak radi utvrđivanja da je postojao osnov za utvrđivanje ili osporavanje materinstva ili oćinstva, odnosno radi poništenja priznanja oćinstva (član 254. PZ); spor za poništenje braka (član 218. stav 2. PZ) i razvod braka (član 220. stav 3. PZ).⁴³ S obzirom na to da naslednik koji je preneo svoj nasledni deo na sanaslednika zadržava svojstvo naslednika, ima pravo da nasledi naknadno pronađenu zaostavštinu (član 128. ZVP) itd.

Prenošenje naslednog dela trećem licu pre deobe

Pre nego što je izvršena deoba nasledničke zajednice svi naslednici (ili jedini naslednik ako on nasleđuje celokupnu zaostavštinu) mogu u celini ili delimično na treće lice preneti svoje nasledne delove. Ukoliko su sanaslednici delimično preneli svoje nasledne delove na treće lice opravdano se smatra da su na taj način izvršili delimičnu deobu nasledničke zajednice.⁴⁴ Kad su svi sanaslednici u celini ugovorom (dobročinim ili teretnim) preneli na treće lice svoje nasledne delove prestaje postojati naslednička zajednica i deoba te zajednice je bespredmetna. Sanaslednici mogu preneti svoje nasledne delove na treće lice, pre deobe ali posle pravosnažnosti rešenja o nasleđivanju. Na osnovu pravosnažnog rešenja o nasleđivanju naslednici dokazuju svojstvo zajedničara u nasledničkoj zajednici. Sve dok se ne donese rešenje o nasleđivanju sanaslednik se može odreći svog naslednog dela, ustupiti svoj deo određenom nasledniku ili se može utvrditi da je nedostojan da nasledi, da je u potpunosti lišen ili isključen iz zakonskog naslednog dela. Prenos nasleđa na treće lice može izvršiti i jedan naslednik ako je on naslednik celokupne zaostavštine. Treće lice kome su naslednici u nasledničkoj zajednici ili jedini naslednik preneli zaostavštinu ne odgovara za ostaviočeve dugove. Prema odredbama člana 222. ZN naslednik odgovara za ostaviočeve dugove do visine vrednosti nasleđene imovine. Treće lice odgovara za dugove sanaslednika koji su mu preneli zaostavštinu samo ako je to izričito predviđeno ugovorom.⁴⁵

⁴² Gavella N., Belaj V., *n. d.*, str. 328.

⁴³ Vidi član 22. ZN.

⁴⁴ Kreč M., Pavić Đ., *n. d.* str. 518.

⁴⁵ Moguće je da svi sanaslednici ili jedini naslednik, pre donošenja rešenja o nasleđivanju, na treće

Prenošenje naslednog dela posle deobe

Naslednička zajednica i zajednička svojina na stvarima prestaje tek kada sanaslednici izvrše sporazumnu ili sudsku deobu nasleđa. Rešenjem o nasleđivanju nisu određeni definitivni idealni delovi sanaslednika zbog čega i nije dozvoljeno da svoje nasledne delove prenose na treća lica. Na osnovu rešenja o nasleđivanju sanaslednici mogu zaključiti ugovor o deobi. Ugovor o deobi koji ima za predmet nepokretnosti smatra se ugovorom o prometu nepokretnosti (član 2. Zakona o prometu nepokretnosti - ZPN)⁴⁶ i zaključuje se u obliku javnobeležnički potvrđene (solemnizovane) isprave (član 4. stav 1. ZPN, a u vezi sa članom 93. stav 1. tačka 1. Zakona o javnom beležništvu). Deobu pokretnih stvari i prava sanaslednici mogu izvršiti i na osnovu usmenog ugovora osim kad je za pojedinu vrstu stvari ili prava propisana posebna forma. Za sanaslednike je pouzdanije da ugovor o deobi pokretnih stvari i prava zakluče u pisanoj formi ili u formi javnobeležnički solemnizovane isprave za slučaj da neko od sanaslednika ne prihvati način deobe. Ugovorom o deobi sanaslednici određuje svoje svlasničke delove, a zatim dobrovoljno vrše deobu: geometrijsku kad su predmet deobe nepokretnosti, fizičku deobu kad je moguća (izuzetno, kuća se može podeliti tako da se zasnuje etažna svojina), kad zaostavštinu čini više stvari i prava sanaslednici mogu postići sporazum da se deoba vrši po ekvivalentu, civilnu - kada se stvari i prava prodaju a podeli njihova protivvrednost. Ovim ugovorom se, međutim, ne mogu po volji sanaslednika, usitnjavati poljoprivredno zemljište. Prema odredbama člana 27. stav 1. Zakona o poljoprivrednom zemljištu⁴⁷ obradivo poljoprivredno zemljište ne može da se usitni na parcele čija je površina manja od pola hektara.

Ugovorom o deobi sanaslednici mogu samo odrediti suvlasničke delove u zajedničkoj stvari. To je čest slučaj ako je stvar nedeljiva, a sanaslednici žele da je koriste. Tako je u sudskoj praksi zauzet stav da se pod deobom smatra i utvrđivanje idealnih delova naslednika (u konkretnom slučaju troje naslednika je postiglo dogovor da svako od njih koristi vodenicu po deset dana u mesecu).⁴⁸

Kad neki od sanaslednika ne pristaje na zaključenje ugovora o deobi ili ne želi da izvrši deobu na osnovu već zaključenog ugovora o deobi, postupak deobe pred osnovnim

lice ugovorom prenese određene pokretne stvari i prava ili celokupno nasleđe. Paragraf 1224. Predosnove građanskog zakonika za Kraljevinu Jugoslaviju iz 1934. predviđa jepunovažan prenos celokupnog nasleđa pre donošenja rešenja o nasleđivanju i pre deobe. „Ako dakle pri kupnji nije uzet za osnovu popis, onda je i kupnja nasledstva ugovor na sreću“ (član 1224. stav 1. Predosnove). Prodaja naslednog dela posle popisa i procene i deobe ili prodaja nasleđa jedinog naslednika predstavlja osnovni oblik ugovora o prodaji i nije ugovor na sreću - Marković L., *Obligaciono pravo*, Službeni list SRJ, Beograd 1997, str. 683. Takvi ugovori su suprotni odredbama člana 231. stav 2. ZN koji propisuje da ugovor o prenosu naslednog dela mora biti zaključen u obliku javnobeležnički potvrđene (solemnizovane) isprave.

⁴⁶ „Službeni glasnik RS“, br. 93/14, 121/14 i 6/15.

⁴⁷ „Službeni glasnik RS“, br. 62/06, 65/08, 41/09, 112/15 i 80/17.

⁴⁸ „Naslednici mogu nasleđenu imovinu podeliti fizičkim putem i izdvojiti deo svakog od njih, posle čega oni postaju individualni vlasnici izdvojenih delova i istima mogu slobodno raspolagati, ili izvršiti deobu sporazumnim određivanjem delova svakog od njih, bez fizičke deobe, posle čega oni postaju suvlasnici određene stvari sa određenim udelima, a u svojstvu smesničara, te u ovom slučaju svaki svojim delom određene stvari može raspolagati“ - iz obrazloženja odluke Saveznog vrhovnog suda, broj Rev-2905/62 od 4. 10. 1962, Medić D., Tajić H., *Nasledno pravo u sudskoj praksi*, Privredna štampa, Sarajevo - Banja Luka 2008, str. 598.

sudom može pokrenuti bilo koji sanaslednik kao zajedničar, a predlog za deobu mora obuhvatiti sve sanaslednike (član 149. stav 1. ZVP). Rešenje o deobi sadrži predmet, uslove i način deobe, podatke o fizičkim delovima stvari i pravima koja su pripala svakom od sanaslednika, kao i njihova prava i obaveze utvrđene deobom (član 154. stav 1. ZVP). Ovim rešenje sud određuje suvlasničke delove sanaslednika. Od dana pravnosnažnosti rešenja o deobi svaki sanaslednik može preneti svoj suvlasnički deo na treće lice, uz poštovanje zakonskog prava preče kupovine. Tako, suvlasnik nepokretnosti koji namerava da proda svoj suvlasnički deo dužan je da ga prethodno ponudi na prodaju ostalim suvlasnicima. Kad ima više suvlasnika, prvenstvo u ostvarivanju prava preče kupovine ima suvlasnik sa većim suvlasničkim delom. Ako ima više suvlasnika koji bi imali pravo preče kupovine, suvlasnik nepokretnosti ima pravo da sam odluči kome će od njih prodati svoj deo nepokretnosti (član 5. ZPN). Vlasnik koji namerava da proda poljoprivredno zemljište, dužan je da ga prethodno ponudi vlasniku susednog poljoprivrednog zemljišta po redosledu određenom u članu 6. stav 2. ZPN.

Ako sanaslednici, kao suvlasnici, dobrovoljno ne izvrše deobu na osnovu pravnosnažnog i izvršnog rešenja o deobi, bilo ko od njih može podneti predlog za izvršenje (član 59. Zakona o izvršenju i obezbeđenju - ZIO).⁴⁹ Za odlučivanje o predlogu za izvršenje radi deobe stvari u suvlasništvu, mesno je nadležan sud na čijem se području ona nalazi, nezavisno od toga da li je pokretna ili nepokretna. Deobu stvari sprovodi javni izvršitelj u prisustvu svih suvlasnika (vidi čl. 386. i 387. ZIO). Na nepokretnim stvarima pravo isključive svojine na katastarskoj parceli stiže se upisom u katastar nepokretnosti, a pravo svojine na pokretnim stvarima predajom stvari nasledniku (član 60. stav 1. Zakona o državnom premeru i katastru,⁵⁰ čl. 33. i 34. Zakona o osnovama svojinskopravnih odnosa).⁵¹

Ako u postupku za raspravljanje zaostavštine svi naslednici sporazumno predlože deobu i način deobe, sud će ovaj sporazum uneti u rešenje o nasleđivanju (član 122. stav 3. ZVP). U jednom delu nauke pravilno je ocenjeno da je samo taj sporazum podoban za prinudno izvršenje, a ne rešenje o nasleđivanju s obzirom na to da ono ima deklaratorni karakter.⁵²

LITERATURA:

- Antić O., *Nasledno pravo*, Narodna knjiga, Beograd 1994.
- Bosiljčić M., *Zajednička svojina, odrednica u Enciklopediji imovinskog prava i prava udruženog rada, tom 3*, Službeni list SFRJ, Beograd 1978.
- Gavella N., Belaj V., *Nasledno pravo*, Narodne novine, Zagreb 2008.
- Gavella N., Belaj V., *Komentar Zakona o nasleđivanju*, Narodne novine, Zagreb 1964.
- Dedijer M., *Zaštita susvojine i zajedničke svojine*, *Pravni život*, broj 12/87.
- Josipović T., *Zemljišnoknjižno pravo*, Informator, Zagreb 2001.
- Klarić P., Vedriš M., *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb 2009.
- Kreč M., Pavić Đ., *Komentar Zakona o nasleđivanju*, Narodne novine, Zagreb 1964.

⁴⁹ „Službeni glasnik RS“, 106/15, 106/16 - autentično tumačenje i 113/17 - autentično tumačenje.

⁵⁰ „Službeni glasnik RS“, 72/09, 18/10, 65/13, 15/15 - odluka USS, 96/15, 47/17 - autentično tumačenje i 113/17 - drugi zakon.

⁵¹ „Službeni list SFRJ“, br. 6/80 i 36/90 te „Službeni list SRJ“, br. 29/96.

⁵² Stojanović N., *n. d.*, str. 124.

Kukoljac M., *Zemljišnoknjižno pravo*, Beograd 1937.

Marković L., *Obligaciono pravo*, Službenilist SRJ, Beograd 1997.

Medić D., Tajić H., *Nasljedno pravo u sudskoj praksi*, Privredna štampa, Sarajevo - Banja Luka 2008

Radovanov A., *Parnični postupak*, Intermex, Beograd 2008.

Rašović Z., *Komentar Zakona o svojinsko-pravnim odnosima, I knjiga*, Pravni fakultet u Podgorici, Podgorica 2009.

Svorcan S., *Komentar Zakona o nasleđivanju*, Pravni fakultet u Kragujevcu, Kragujevac 2004.

Stojanović N., *Naslednička zajednica*, Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, Niš 2009.

Todorović V., Kulić R., *Nasledno pravo i vanparnični postupak u praksi*, Službeni glasnik, Beograd 2004.

Prof. Ilija Babić, PhD

Full Professor of the Faculty for European Law and Political Studies, Novi Sad, University "Educons", e-mail: babic.ilija@yahoo.com

The Succession Community and the Transfer of the Inherited Part

Abstract: The succession community arises from the moment of the opening of the heritage, if there is a legacy inherited by at least two heirs. In legal theory and jurisprudence, the dominant view is that the succession community ceases by adopting a decision on inheritance. However, the form of property in matters determines the possibility of its transfer. The author defends the view that, from the opening of the inheritance to an ideal or real division of items that make up the legacy, the co-heirs acquire a common property. On the basis of the decision on inheritance (except when an ideal or real division is performed), which has a declaratory character, the co-heirs do not acquire a co-property. Therefore, they can transfer the hereditary parts to the co-heir only. After executing an ideal or real division, the co-owned part or a real-life exclusive part of the successor may be transferred to third parties.

Keywords: succession community; waive the inheritance; a decision on inheritance; co-heirs; common property; cessation of the succession community.